

Kutas József

ENDURANCE

A Fenyvesi sörözőben ücsörögtem Budaörsön.

Az öreg Fenyvesi halála után fia vette át az üzletet, akit közös gimnáziumi éveinkből ismertem: az akkor még csak kocsmai minősítésben vegetáló Fenyvesi a gimnázium utcájában bújt meg az előkert (később: terasz) sövénye mögött, és két iskolakör között felhajtottunk egy-egy pohár sört abban a szent meggyőződésben, hogy testnevelő tanárunk az egészről mit sem sejt (aztán egyszer ott találtuk őt is, ciberét ivott, és a melegítő felső zsebéből kikandikált az elmaradhatatlan ezüstsíp; elment már ő is régen: jobban mondvá előrement).

Velem szemközt, a bokszt falának támaszkodva M. várta, hogy végére érjek a mondatomnak, és a homlokába ugró szőke, dauerolt fürtök alól úgy lesett rám, mint a róka a szőlőfürtök közül La Fontaine-re.

Előttünk félig üres boroskancsó: karscú alakja s benne a gyémántos fényű ital furcsa fároszra emlékeztet, mely kalandos életű tengerészeknek mutatja a hazafelé vezető utat. Engem a múltba kalauzol.

M. hirtelen átnyúlt az asztalon, és lecsapott a kezemre. Sikerült megakasztania mondatomat, amely a vizsgaidőszak megpróbáltatásairól szólt. Máris éreztem, hogyan húll le, dermed meg a barátságos biztró levegője.

A beszéd távol tartja a gonoszt, a némaság hasonlít a halál úrjéhez, melyben a lelkek hajói suhannak.

Mindketten a másik arcához fordultunk vigaszért; s mindketten mást találtunk, mint amit vártunk. Célt tévesztett nyílvevesszők voltak a csalódott gondolatok, és M. felém küldött egy biztató mosolyt, de az sohasem ért el hozzám.

Távozom: halványul a világtótorony fénye. Más a helyszín, más az időpont: látszólag M. halk, akadozó szavait hallgatom. Arról beszél, ami aznap esett meg vele a könyvtárban (egy idegen karról való fiú nem hagyta tanulni), még bólogatok is, de már messze járok.

Most *őt* látom magam előtt: szinte várom, hogy itt, a békés Fenyvesiben is megjelenik. Feketesége nem taszít már, mert időközben rájöttem, hogy nem belső lényegének kivételése, nem a gonoszság külső megnyilvánulása, egyszerű formahiba; színvéletlen. A fekete az álmokban is rejtőszín egyébként, és a valóságban nagyobb százalékban fordul elő a fehérnél, erre bármikor mérget veszek; a különös az, hogy a fekete nem illik hozzá. Sem hozzá, mint egyedhez, sem pedig fajához, az általánoshoz.

Mikor találkoztam *vele* először? A találkozás mint definíció csak akkor állja meg a helyét, ha az ugyanazon a körhintán szédülve körbeforgó kisgyerekek kapcsolatai találkozásnak nevezhetők, a tér és az idő meghatározta, megszüntethetetlen egymásrataltságnak, ami lehet jó is, rossz is vagy egyszerre mind a kettő a konkrét tényállás ismeretében. Például ha az egyik kisgyerek csúfolja a másikat, hogy az sírva fakadjon, az rossz; ha az egyik megbillen, s a másik elkapja, az egyértelműen jó; illetve mind a kettő, ha a festett lóról a föld felé tartó kisfiút Adolf Hiedlernek hívják, és 1889. április 20-án Braunau városka vendéglőjében született.

Mikor történt ez a találkozás? Úgy a hetvenes évek közepének egyik nyarán lehetett...

Tíz év körüli, tejfelszőke fiúcska voltam a családi fényképek tanúsága szerint. Emlékképeim erről az időszakról kivétel nélkül mind az iskolai szünetekhez kötődnek, sőt némi túlzással azt állíthatom, hogy a múltam egy meglehetősen nagy méretű (olyan átlagos végtelen) vakáció volt, állandó színe a nyárarany, hőmérséklete a forróság, íze az édes és a sós közt oscillált, anyaga az emlékezet szitájan át szűrűt finom por.

Emlékképeim (akárcsak az ekkor készített fekete-fehér fényképfelvételek) pontatlanok: nehezen tudom a kétféle valóságot összeigazítani; remegnek az öreg memóriaujjak.

Apai nagyszüleimnél töltöttem a szünidő egyik felét, másik nagyszüleimnél a másikat: ezek a megcáfolhatatlan igazságok; a többi én vagyok.

A tízéves gyerek számára egyrészt összeszűkül (akár egy betoncső vége), másrészt (ismeretlen utca első házainál) kitágul a világ: attól függ, ő milyen szerepet vállal benne, vagy hogy milyen szerepvállalásra kötelezik őt.

„Éli a világot” – ez a mondás csak akkor igaz, ha a fordítottját is elfogadjuk: „A világ éli őt.” Szolga és úr voltam egy személyben, ami semmilyen fennakadást nem okozott napi tennivalóim végrehajtása során, és ha ügyis ugráltam óráról órára, szerdára a keddről, akár a béka a köveken, ez nem feltétlenül jelentett ostobaságot, felületességet avagy elővigyázatlanyságot.

Ha a gyerek nem tudja is, milyen nap van ma, attól még tisztában van az adott nap összes, rá nézve fontossággal bíró jellegzetességével. Más szóval: szelektál. Apai nagyszüleim pedig maximálisan tiszteletben tartották az én választott világomat, át nem lépték volna határait semmi pénzért.

Nem is próbálták soha.

Bármit megtehettem tehát ebben a birodalomban. Egy idő múlva mindent kevésnek éreztem, mint a mesék örökké szomjas figurája, aki kiissza a királyfi helyett a boszorkány mérgező kútját; nem telt bele ezen a nyáron egy hét, s máris kinőttem nagyszüleim házát és a kertet, amelyet szépen gondoztak, dús eperágyásokkal és málnabokrokkal öveztek, míg a belsejében zöldségek fészkeltek, kukoricaszárak lógatták bajszukat; kihíztam az utcát, az ismerősök szőlőstelkeit is, valamint meguntam a magányt, és nem értettem, mitől van bennem a bizonytalan unalom.

Emlékszem hirtelen megírámodásokra és lefékezésekre, amikor úgy éreztem, néz valaki a hőség ellen védekezésül lebecsátott faredőnyök mögül, melyek megkoptak mind, akár a régi tutaj lécei; máskor bonyolult fogócskajáték közben tört rám a hideg, maró rosszullét, hogy le kellett ülnöm az árnyékba, s ott vártam meg, míg a gonosz árnyak eltakarodnak.

Ezek egy-két pillanat terjedelmű kimaradások voltak: az utcában lakó, itt is élő játszótársaim gondoskodtak a jókedv parttalan áramlásáról, akár a vízimalom lapátjai. Talán még népszerű is voltam ebben az időben – vezérré viszont nem választottak.

A napi tennivalókon kívül szabad voltam, nagyjából oda mentem és akkor, ahová s amikor akartam. Így került sor a szomszédos, majd az azon túli kertek felfedezésére. A mi szóhasználatunkban ezek persze nem kertek voltak, hanem mindig más, meghódítandó területek, melyeket kizárólag emberevő törzsek vagy vérszomjas vadállatok védelmeznek, s amelyeket minden teketória nélkül birtokba vehetünk.

Azt gondoltuk, csak jót cselekszünk – ebből a tévhitből eredt az az elképzelés is, hogy a világban mindenki jóra törekszik, és a rossz csak a jó egyik fura származéka, afféle gomolyfelhő vagy kő, ami eltéríti útjából a robogó kerékpárt. Fel sem merült, hogy a felnőttek másképp vélekednek kerti kirándulásaink felől, de ösztönösen úgy intéztük, hogy ezek a közeli kis háborúk mások előtt rejtve maradjanak.

Összesen heten, néha kevesebben voltunk, akadt köztünk ötödikbe készülő fiú, aki mégis rosszabbul olvasott nálam, és a négerekről semmit sem tudott, második kislány is, aki nem mert az egresbokrok közé szaladni, nehogy fényes fekete varkocsa bekapjon az indákba. Összetartottunk joban-rosszban: ha a mi erkölcsi kategóriáink például nem állták volna meg helyüket nagyszüeim vagy a többi nagyszülő szedett-vedett, mégis szilárd szabályrendszerében, az övük sem a miénkben. Nyílt ütközetre szerencsére nem került sor, és ha támadt is egy-két konfliktus a vacsora időpontjának eltérő értelmezése következtében, azok pillanathoz kötődtek, akár a versek, és rövidek voltak, mint a tűzijáték...

Mivel az előző napon igen csúnya szél fújt, és aznapra sem ígért semmi jót a déli krónika időjárás-jelentése (ez úgy maradt meg bennem, hogy nem a nagy alfafa alatt ebédeltünk, hanem bent, a kicsi konyhában, melybe fényt csak egy távoli, nagy ablak küldött), úgy határoztam, felkutatom a pincét.

Felelősségteljes, amellet teljesen új vállalkozás volt ez: a pincébe nem lépcső vitt le, hanem rozoga, töredezett létra, amelynek ikertestvérén Indián John közlekedett (le is szakadt alatta), s amelyhez nem sokkal több bizodalمام volt, mint az estéli fogkefének henylő fehér krémhez vagy a sunyi cipőfűzőkhöz.

El is vettem az ötletet (sokáig nem tudtam elaludni a padláson garázdálkodó szél facsirmás alakulatai és a kéménybe szoruló manók üvöltése miatt, nem is beszélve a redőny csattogó fogsoráról), hogy utána kisebb-nagyobb kanyarokkal vissza-visszatérjek hozzá a biztonságos ösvényről le-letérő, óvatlan vándor kíváncsi ijedezésével, akinek lépéseit az idegen erdő rémei vigyázzák – egyre inkább tetszett a gondolat.

A veszély megszokható.

Furcsa álmod láttam. Nem összefüggő volt, hanem széttöredezett, ám a különálló kockáknak látszólag semmi közük nem volt egymáshoz. Az fűzte össze őket, hogy mindegyiküket sötét tónusok uralták.

Koccanás szakít félbe, a fémtányéron közeledő poharak csengése.

Magától értetődőnek tartom, hogy M. válaszolja meg, milyen krumplit kérünk a rántott sajtához, és szintén M. gondoskodik a dupla adag majonézról is. Én ott vagyok ugyan, de majd' minden idegszálammal a múltból megállíthatatlanul áramló jeleket igyekszem fogni – a feladat nehéz, de nem megoldhatatlan.

M. kért még egy kancsó bort az elmaradhatatlan ásványvízzel együtt, ezt már alig hallom...

Az egyik álom éjszakai hegygerincet ábrázolt, fölötte pók alakú hold függeszkedett. A másikat rohanó alak árnyéka szelte szét. A harmadik, a negyedik, a sokadik egy hatalmas épület egy-egy szobáját mutatta, pókhálós termek és csillogó aulák váltották egymást, íves ablakaik elé húzott fekete, mozdulatlan függönyökkel. Az utolsó álommorzsza a valóság csőréből hullt ki: egy ludat láttam, oldalán Ludas Matyival, amint Döbrögi kastélya felé mendegélnek; a bökkenő az volt, hogy a lúd fekete volt. Feketébb az ördögnél, összes szolgájánál és a leggonoszabb boszorkány öreganyjánál s a legfélelmetesebb kísértetóránál is, amikor Lucifer bált rendezett. A lúd felborzolta tollait, és sziszegett.

Nagyot kiáltottam, és felriadtam. A szobában nagyszüeim szuszogtak, és a sarokban ott csemegéztek a hajnal első madársugarai; a bútorok tömör aranyból öntve rö-

zítették a csend hálóját a sarkainál, akár a csatok a királylány nyakába kötött kasmír-kendőt.

Visszazuhanтам az immár jeltelen, hűvös álomba, melyből véglegesen csak a tejeskávé illata húzott ki. A szobában a szokott félhomály honolt, az akkori rend szerint szekrénybe ágyazott lemezjátész nyitott fiókja felett porszemek táncoltak a beszűrődő napfény tenyerén.

A pince jutott azonnal eszembe, majd rögtön utána az előttem álló délelött sivársága (ebéd után bezzeg hétmérföldes csizmát rántott az idő), és azonnal előntött az önsajnálát, ami nem tarthatott tovább néhány másodpercnél, de tízéves mércével mérve mégis végtelennek rémlett.

Éjjel esett (biztos voltam benne, hogy zuhogott, noha legfeljebb halvány s elmosódó benyomásaim lehetek az álmok éjszakájáról), tisztában voltam hát vele, hogy kis csapatunk sem gyűlhet össze a fáskamrában, hogy előre soha meg nem tervezett akcióit végrehajtsa. Ráadásul, hétfő lévén, szünetelt a televízióadás is, a szünidei matiné elmaradt (a „Mindent tudni akarok!” különösen hiányzott, a diót a kalapácsával kettétörtő fiú képe sokáig elkísért), és olvasni sem volt kedvem.

Az udvarra viszont minden további nélkül kiengedtek; azt is kiharcoltam, hogy elég legyen a zokni nélküli szandál, és nagymama a kabáthoz sem ragaszkodott. Első utam a bejárati vaskapuhoz vezetett, behoztam nagypapának a *Helyi Híreket*, közben a rácsokon keresztül kikukkantottam, de csak egy letört meggyfaág legyintett képen, ugáltam kicsit a lépcsőn, óvatosan elkerülve nagymama virágait, amelyek katonásan sorakoztak dézsáikban, mint katonai övben a töltényhüvelyek...

Amikor végképp elfeledkeztek rólam, uszgyi, irány az udvar, az almafa, a baromfi-paradicsommal (kacsaúztató kacsa nélkül: emelte a hely nagyszerűségét) és az útvesztő farakásokkal együtt! Az udvar folytatásaképpen zöldellő, derűs kert! És a konyhai ablak melletti épület talajába mélyített pincelejáró.

Úgy tettem, mintha belevetném magam az udvari élvezetek gazdag tárházába (sejtettem, hogy nagymama az első tíz perc minden második percében ellenőriz), megkérdeztem tehát, hogy fölmászhatok-e az almafára egy rövid testedzés céljából, majd hangyaketrec-építésbe fogtam.

Társaimat otthon fogták, ahogyan erre számítottam is. Az ég még fenyegető-sötét-kék volt, tarajos felhők vágtattak nyugatról keletre, és az éhes szél becsapott néhány nyitva felejtett ablakot, mintha üveg tortaszeletek volnának. A fák ágai mozogtak, akár a víz alatt az áramlattól élénk növények ágai, és az udvar hangjai morgó-mélyek lettek, mintha egy barlang befalazott szörnyeinek dühös basszuskórusához tartoznának.

Fázni kezdtem. A pince vonzott és taszított is, és tudtam, hogy úgy szabadulhatok meg tőle a legkönnyebben, ha végrehajtom, amit terveztem, ha lehatolok a hideg, nyirkos és kényelmetlen alvilágba, ahol feltehetőleg óriáspókok tanyáznak, foszladozó hálójukban egy-egy kisméretű emberi csonttal.

Ő ekkor szegődött mellém: egyszerre ott volt a térdem mellett, és fejét meztelen lábamhoz dörzsölte. Libabőrös lettem. Lepillantottam, noha tempómon nem lassítottam, ami inkább menekülésnek tűnhetett, mint valamely bátor kaland várat rohamozó sebességének.

Egy fekete lúd lépegetett mellettem. Mindene éjfelete volt, a csőre is, a lába is: mint ha koromban fürdött volna, vagy... Úgy megdöbentem, hogy – megfélelkezve a józan ítélőképesség és az ösztönös veszélyérzet diktálta óvatosságról – nagyot kiáltottam.

– Szóltál? – nagymama törülgette fejem felett az ablakot, haját babos kendőbe fogta, a piros vászon röpdösött a levegőben (vörös keretezte a fehéret), és az ablak üvege

közbe-közbevillant; a másnapra erős szelet jelző ég alatt az égbolton átcikázó felhőket visszatükröző korcsolyázótó jegéhez hasonlított. – Szóltál?

– Én? – Ha azt felelem, dehogya, nagy, tovább folytatja a precíz rutinfagatást, ezért azt kérdeztem: – Mi lesz ebédre?

Fenekbe akartam billenteni a fekete ludat, de már nem volt sehol.

Helyette – akkor előnytelen cserének tűnt – nagypapa jött felém az udvaron keresztül, cipelte kezében kalapácsát és „mindenes” táskáját. Fura, féloldalas járással közeledett – a táska súlya lehúzta a vállát –, kopaszra borotvált koponyája körül a haldokló cseresznyefáról lecsipentett öreg levelek köröztek. Szája rémisztően egyenes vonal volt; míg észre nem vettem, hogy egy százas szöveget tart hamis fogai között. Egyenesen a pinceépület felé tartott, és belépett az ajtaján (amikor úgy öt évvel később arra jártam, le kellett hajtanom a fejemet, neki akkor nem), a lejáróhoz lépett, s hümmögve vizsgálgatni kezdte.

Szurkoltam, hogy ne szúrja ki a fekete ludat, bár titkon reménykedtem, hogy az állat elrepült hangtalan suhanással az ő Fekete-erdejébe, ahol szurokmezőben áznak a bokrok, leveleik pernyéhez hasonlítanak, és vakond napozik az éjféli réteken; de nagypapa semmit sem vett észre aggodalmamból, megtapogatta a létra fáját, megkopogtatta, fél súllyal rá is nehezedett.

Reccsenést hallottam, majd elégedett káromkodást. A létra leszakadt, darabjai a mély pincébe hullottak.

Nagypapa egész nap kopácsolt, én pedig sem aznap, sem egész héten nem játszottam a barátaimmal; vártam vissza a fekete ludat. Rossz volt rá gondolni, mi lett volna, ha... a jó szilárd alapzatán épült világom vára megingott, és varjak keringtek károgva lakótornya felett, amely elsüllyedni látszott a korai szürkületben.

De nem jött vissza.

Aztán elfeledkeztem róla.

Egészen a mai estéig.

M. ismerte már ezeket az „áramkimaradásokat”, nem is haragudott értük; csak összevont szemöldöke jelezte, ezúttal kicsit hosszúnak találja „igazoltságom távolléteimet”.

Az öreg Fenyvesi elérkezettnek látta az időt a terasz lámpáinak felkapcsolására: látam, amint a régi ládába ültetett tuják sárga kísértethajókként úsznak az éjszaka óceánjában, mégis egyre jobban szem elől tévesztettem őket. Visszafelé tartottam megint, egy másik nyárba *távoztam*...

1983 nyarán történt, „benn a hadseregben”.

A főiskola előtt rántottak be, és a sors sajátos módon védelmezett: kitett mindannak a veszélynek vagy tévesztési lehetőségnek, ami abban az időben a teljhatalommal rendelkező őrmesterek, a laktanya mint rendszer és – nem utolsósorban – önmagam miatt fenyegetett.

A túlélés különböző, bonyolultan kezdetleges technikáit tanultam itt meg, a hárítás, a színlelés és a hátulról támadás magasiskoláját szintén. Annyi felettesem volt, ahány az ókori görög állampolgárnak sem, és még azok az elemi kapcsolattartási kapcsolatok is hiányoztak (áldozatok, olimpia, mítoszok s más misztériumok), amelyek ezt a viszonyt nem csupán elviselhetővé, hanem láthatóvá tették volna. Az állandó fenyegetettségérzet kibén erőszakot, kibén alázatot, kibén csöndes dühöt, alamuszaságot, rendszeretetet vagy öngyilkos elvagyódást szült. Ez utóbbi különösen a leszerelés előtt

ti hónapban tetőzött, amikor megvonták az állandó kimaradás lehetőségét, és nem engedélyezték az eltávozást sem.

A július ebben az évben felmelegített sózsákra hasonlított, amit a fájó fültre kötöznek – enyhítette, de meg nem szüntette a lüktető kint, amit a szürke betonépületek és szögesdrót körül a maga vidám öntudatlanságában élő világ okozott.

Legszívesebben még akkor is nekiiramodtunk volna a G. R. laktanya menti hatalmas mezőknek, ha tudjuk, minden négyzetméter alá van aknázva; a szabadságnak nem egy, nem két megnevezhetetlen Loreleya dalolt a dombokon túli völgyek mélyén.

Vasárnapra szinte teljesen kiürült a körlet. Mindenkit hazaengedtek, csak az utolsó időseket fogták bent, de azok közül is, aki tehetne, elszívárgott a vasfégyelem meglazított eresztékein (ahogyan lyukas bádognakából csepeg a víz). A szakácsok hajnaltól ittak valahol, a sofőrök a néma teherautók alá bekúszva művelték ugyanezt, a raktárosok bezárkóztak a vasajtók mögé. Más századoknál páran pingpongoztak.

Vagy egy tucat mindenre elszánt testnevelési főiskolás kergette a labdát a kiegészítő gyepen, az alakulótér mellett; ha nem figyeltem oda, akkor is hallottam azokat a kurjantásokat, kérésnek álcázott parancsokat, melyeket az észrevétlenül átalakított elme csalt elő, és az önfeledtség, a jókedv hangjaival álcázott.

Ültem a második emeleti nyitott ablaknál, semmire se készen, egyedül. Soros leveleimet elküldtem a „távolba”, pingponghoz nem akadt partner; a napfényben úszó kátránytető sem csábított. A sors szeszélyeként csupa olyan könyv maradt nálam, amelyek női neveket viseltek címként: Graziella, Gabriella, Eglantine, ez csak fokozta kínjaimat.

Ott tartottam, hogy sóvárogtam a holnap után; nem a küszöbönálló leszerelés töltött el lelkesedéssel, az túl messze volt, hanem a gondolatban megérinthesz órák csábítottak. A nap felforrósította a téglalap alakú szobát, az emeletes ágyak bukdácsoltak a sima sárga habokon, a párnák fehéren vigyorogtak, mint az akkurátusan összehajtogatott nappali kísértetek.

Mi lenne, ha... mi lenne, ha felvenném a kimenőruhát, amit „elfelejtettem” leadni, és valamelyik hátsó kapun egy-két órára távoznék?

Az ötlet megvalósíthatónak tűnt, mint az örültségek általában (úgy gondolkodtam, mint az az ember, aki ingatag kötélfhídon kel át: csak a túlpartra koncentrálni, nem néz semerre sem, még a máskor kedvesen aggódó belső hangokat is elereszti a füle mellett).

A hőség növekedtével a futballozási láz is csillapodott. A folyosóra felcsörtető Vidám Fiúk pedig elviselhetetlenebbek lesznek a vasárnap kagylóház-óráinak száraz némaságánál is; az nem igaz, hogy a lárma elriasztja a csendet, épp ellenkezőleg, feltölti csupán, mint színes folyadékkal az addig észrevehetetlenül átlátszó vázát a portékáját eladni képtelen üvegáru-kereskedő.

Mielőtt felértek volna, megszőktem előlük. Magam sem tudtam, ki öltözik fel helyettem, de még az arcbőr simaságát is ellenőriztem, mielőtt elindultam volna a hátsó C kapu felé, mely mellett a sziesztázó, a tiszta szeszt különféle gyümölcsaromákkal hígító sofőrök vertek tanyát. Nem mintha az ottani őrsegtől tartottam volna, attól, hogy visszafordítanak (talán lelkem mélyén hálás is lettem volna érte), inkább a város területén razziázó VÁP aggasztott.

Úgy terveztem, megiszom egy korsó sört a Mariettában vagy inkább a sokkal „fér-fiasabb” Aranyhomárban, és jövök is vissza, egy szippantás a kinti levegőből, amely minőségileg más, választékosabb a bentinél, és folytatom ott, ahol abbahagytam. Tényleg úgy gondoltam, a röpké kimenő megnyugtat, erőt ad a maradék egy hónap elvi-

seléséhez, mostani eszemmel tudom, hogy hazugság volt az egész, méltatlan játék, amit magammal űztem.

A fele távnál szuszogás ütötte meg a fületem, amit nyomban csörtetés robaja követt: ilyen zajt csak a befűzetlen öreg bakancs képes csapni.

Visszafordultam. Bártai Sanyi loholt utánam (Sanyi, a Ló: így hívták az *Indul a bakterház* című film alapján), fogsora remekül mutatott a világoskék háttér előtt. Mindig vigyorgott, ezért mindenki a fogairól azonosította, a száj körül kirajzolódó jelentéktelen arc, a folyton kiütköző fekete borosta, az egymáshoz közel ülő, semmilyen szem-pár már alig számított.

Sanyi. A Ló sofőr volt, mégpedig az ügyesebb, a vakmerőbb fajtából.

Ahogy magamhoz tértem (mindig szívdobogást kapok, ha megijesztenek, ahhoz pedig nem kell sok: autóduda hangja, csengőberregés, távirat a postaládában), tudtam figyelni a részletekre is: Sanyi tiszta gyakorlóruhában feszített, és jobb kezében menetlevelet lobogtatott, csak úgy, örömeiben.

– Hát te hova mész? – érdeklődött, de láttam, hogy gondolatban messze jár, a közeljövőben kavarja a vén IFA a port, előre élvezi, hogy felszívódhat innen egy kicsi időre. Ő is utolsó hónapos volt; nyilván hirtelen feladat adódott, amire nem találtak Sanyin kívül más embert.

– Csak úgy – mondtam neki.

Sanyi mellém szegődött. Le sem tagadhattam egyébként, hogy a C kapu felé tartok, mert a betonösvény nyílegyenes volt, akár a lenini út. Jobb kéz felől a katonák által sohasem használt sportpályák terültek el, közrefogva az alakulóteret, amely felett zászlókat ringatott a szél, míg balról a fekete tetejű, hosszúkás raktáépületek húzódtak, úgy heverve egymás mellett a sárga murván, mint a foszforos oldalukon nyugvó gyufásdobozok.

– Kimarcsi? – ez a kimaradást jelentette.

– Naná – és lassítottam.

Sanyit sem ejtették egészen a fejére.

Noha sietős lehetett a dolga, én azok közé tartoztam, akikkel tíznél több szót váltott itteni életében (ő is az enyémben), joggal érezhette tehát, hogy felelős a sorsomért.

– Ugorj fel, elviszlek.

– Hová mész?

– Fehérvárra. Éjfélig szól a papírom. Velem is jöhetsz, meg ki is rakhatlak a városban, ha akarod.

A szokásos történet következett, amire titkon számítottam: elment a kedvem az egészségtől. Ha túl simán alakulnak a dolgok, nem érdekelnek. Ha mindenkire érvényes szabályok szerint kell játszani, nem az én játékom többé. Azok az általános érvényű erkölcsi és társadalmi normák, amelyek elvileg kötelezők, unalmas tájképek egy fehérre festett csarnokban, ami a kiállítás előtt alkalmasint garázs lehetett.

De nem adtam fel könnyen, magam elé vetítettem a Marietta sötétbarna lambériás, tükrökkel szegett világossárga falait, melyekre keresztben szárazvirág-csokrokat illesztettek, majd ezt rögtön utána felváltotta az Aranyhomár több száz főt is befogadni képes, hatalmas terme, a fehér abroszokkal letakart asztalok hűvös, kimért nyugalma. A sör elképzelt hidege jólesően nyilallt egyik metszőfogamba, a pirítósz kenyér kedves szaga szállt, ropogott a pincérek fehér inge... küzdöttem.

A fekete lúd az árnyékba, a fal mellé húzódott, de nem tágitott mellőlem. Sötét tolazata miatt nem tűrte a nagy meleget, ám leszakadni sem akart. Semmi sem változott: éjfekete volt tetőtől talpig, a csőre, a lába, a szeme. Bólogatott busa, sötét fejével.

Sanyi követte a tekintetemet, meg is torpant egy pillanatra.

Az összezúzott létra recsegését hallottam, rég halott nagyapám szívből jövő, szelíd káromkodását.

– Nem, nem – mondtam Sanyinak –, menj csak egyedül. Eszembe jutott valami. Szervusz.

– Szia – és vállát vonva futott is tovább. Már a körlet folyosójára vivő lépcsőn másztam felfelé (gyomrom ökle üti a bordáimat, a korlát szalagja hullámoz, olyasfajta szivárványos tócsák vize gyűrűzik előttem, amiket a benzinkutak környékén találni), amikor meghallottam az ósdi motor repedtfazék-köhögését.

A délután ezek után gyorsan elszállt, akár a gyerekek papírrepülői.

Vacsoráztam.

Nem éreztem az ízeket, egészen addig, míg M. rá nem kérdezett, nem baj-e, hogy szalmakrumplit kért nekem is. Utána húztam egyet a borosporhárból, és az sem zavart, hogy a fröccsből elpárolgott már a szénsav.

Tökéletes volt minden. Túl tökéletes.

A sápadt ebédlőterem falain az alkony lázrózsái égtek, és kopogtak az alumínium evőeszközök. Azon morfondíroztam éppen, miért van minden áldott vasárnap este máglyarakás (rengeteg a maradék, talán ezért: kedvelik a térszéli disznók, malaccsemege), s hogy mennyivel úribb és tisztességesebb lett volna a Marietta–Aranyhomár söre és melegszendvise mint megoldás, eltervezhettem volna például, hová viszem augusztusban a barátnőmet, Zsuzsit, akinek felidézésekor már határozott porszagot éreztem, s tüszentenem kellett (a gyakori levélváltások miatt).

Nem vettem észre, hogy Baradlay zászlós, a századparancsnokom mikor ült le mellem – jellegzetessége volt ez a kefebajuszos, olajos arcbőrű, mozgékony kis embernek.

Figyelte, hogyan aprítom az almaemeleteket csorba villámmal, aztán minden átmenet nélkül ennyit kérdezett:

– Mit ittak ma a Bártai Sanyival, szakaszvezető elvtárs?

A néphadseregben nem volt lehetőség a visszakérdezésre, ha a zászlós elvtárs így kérdez, akkor konkrét elképzelései vannak a délután történéseiről, valamint tudja azt is, hogy nem szoktam visszautasítani az italt, s az odabent töltött idővel egyenes arányban jutottam el egyre gyakrabban és gyorsabban a részegségig, amit bevonulás előtt alig-alig ismertem.

Sanyi, a Ló viszont minden formájában visszautasította az alkoholt: ezzel is tisztában kellett lennie. Akkor meg minek kérdezi?

Kivert a hideg veríték, pedig nem csináltam semmit; tökéletesen működött a majd' egyéves fegyelmi struktúra, kis híján bevallottam azt is, amit el sem követtem, a hatalom csápjai előrenyúltak a jövőbe, és módszeresen megtisztították.

– Csak beszélgettünk, zászlós elvtárs – eltoltam a tálcát. – Nem ittunk semmit. Beszélgettünk.

– Biztos? – de nem várt választ. Kémei nyilván jelentették, hogy kimenőruhában voltam, a dolognak ez a része hidegen hagyta; néztem arca komoly profilját, homloka száraz, tükörsima platóját (erősen kopaszodott).

– Tehát józan volt – mondta magának. – További jó étvágyat, szakaszvezető elvtárs.

A körletben aztán már mindenki teli tüdőből fújta, amiről én még nem hallottam: Bártai Sanyi a nyolcvankettes útról letérve egy fának ütközött, és szörnyethalt. Az IFA teljesen összetört, a baleset körülményeit a rendőrség és a hadsereg hivatalos szervei vizsgálják.

Arra nem talált senki magyarázatot, miért nem voltak féknyomok a helyszínen, s vajon miért tért le az útról Sanyi, a Ló, akit egy hét múlva katonai tiszteletadás mellett helyeztek örök nyugalomra szülőfalujában, Zalaháton.

S természetesen kapott még egy csontcsillagot...

– Finom?

– Ühmmm.

Azóta elvégeztem a főiskolát, láttam az élet arcát nappal is, éjszaka is, játszottam, és velem is játszottak: férfiak és nők vegyesen, ki-ki a maga játékát, mint egy abszurd kamaradarabban; a percek kacsázva szaladtak az idő nagy és mozdulatlan vizén.

Egyre többször voltam szorongó magányos, egyre többször kerestem előbb hozzám hasonlók társaságát, aztán (beláttam: Robinsonnak Péntek kell, nem egy másik Robinson) nem válogattam többé. Mindegy volt, ki nem ért meg, nem számított, hogy az éjszakába nyúló beszélgetések során milyen mondatokat borít be a cigarettafüst, áztat el az alkohol... ő nem jelentkezett. Bármilyen furcsa, rendben mentek a dolgaim...

M. felkiáltott.

– Bocs – mondtam, és összegyűjtöttem a kiöntött sót.

A fekete ludak ellepték a kocsmát. Ültek a karfákon, a kitámasztott bejárati ajtón, a kilincsen, megkapaszkodtak az őszi éjszaka ködzsinórjaiban, ott csetlettek-botlottak ifj. Fenyvesi lába alatt, trónoltak az ételes tálak csuprain, a sörösüvegek-pálinkás poharak csillogó-villogó klaviatúráján, mintha rég elfeledett dallamok kísértenék őket.

Ültek az asztalomon, egyik fekete láb a piros, másik a fehér négyzetben, a harmadik az üres hamutálban kotorászott, az asztal üvegszívében; de jutott belőlük bőven a padlóra, a mennyezetre is, melyről úgy csüngtek le füzérekben, akár a barlangban függeszkedő denevérek.

Fekete szempárok szegeződtek rám. Fekete csőrök sziszegtek felém.

A fekete tollak álmok sötét vértjeiként komorlottak a „boldog békeidők tanúja” Fenyvesiben.

Nem szólhattam erről M.-nek: helyette Krúdy *Boldogult úrfikoromban* című könyvéről sztoriztam, és arról, hogy holnap (ma már nem, későre jár) én is belekezek az én regényembe.

Endurance lesz a címe.

Az elfogyasztott rántott sajt, a finom fröccsök felfelé kívánczoltak. Bár egyikünk sem dohányzik, szívesen kérnék M.-től engedélyt rágyújtani: valami *másra* vágyom, mint a gomolygó, koromsötét alakzatokra a Fenyvesi mennyezetén, falain, a „vendégszoba” zezugában, ahonnan csupán az örült szárnycsapkodás zaja hallatszik, amikor egyik-másik lúd a lambérián keresztül akar szabadulni.

Az ifjú Fenyvesi lép az asztalunkhoz. M. kiáltása csalta oda, de arca nem az asztalra került só miatt gonderhelt. Rossz hangulata M.-re is ráragad, aki tüstént meg is kérdezi, mi baja van. Hangja nem akadozó, elfogódott, mint amikor velem beszél Krúdyról vagy Gulácsyról, hanem határozott és célratoró. A szőke óriás neki válaszol, de engem figyel közben.

– Ezek a hülye dögök teljesen kikészítenek – láthatatlan kört rajzol fölénk, mintegy összead bennünket –, odapiszkítanak mindenhova, tegnap tollat találtam a hűtőben.

– Miféle dögökről beszélsz? – de nem akarom tudni a választ.

Bármilyen furcsa, de rendben mennek a dolgaim.

– Galambokról – mondta ifj. Fenyvesi, és beletürt sűrű, vállára folyó hajába –, hát mi másról?